

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

UPA 2024/10
Maajip 28-at 2024
Asii Chemnitz Narup

Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nassuiaat 2024

(Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoq)

Oqaaseqaat:

Nunarsuarmioqataavugut

Oqartarput "inuk qeqertaanngitsoq" - ima isumaqartillugu kisimiilluni inuusoqarsinnaanngitsoq. Tamanna aningaasarsiornitsinnut aamma tunngatinneqarsinnaavoq. Aningaasarsiornarput nunani allani aningaasarsiornarput attuumalluinnarpoq, tamakkunanilu pisut - uagut susinnaanngisavut - nunatsinni tamatsinnut sunniuteqartarput.

KNI-p Polar Oil aqqutigalugu ikkummatissanik pisiniarnermini isumaqatigiissutaa kingulleq tamatumunnga assersuutissaqqippoq. Uuliap nunani allani qangalili akitsornera maanna nunatsinni malugisussanngorparput, siunissamilu suli akisunerulernissaa naatsorsuutigisinnaavarput.

Ruslandip Ukrainemut sorsunnerani Ruslandip uuliaateqarfii saassunneqartunut ilaapput. Kangiani Qiterlermi eqqissinnaarnerujussuaq siaruaateriaannaavoq, tamannalu siunissamut ungasinnerusumut kinguneqapilussinnaavoq - uuliap akianuinnaanngitsoq, aammali inuussutissat nioqqutissallu allat akitsorujussuarnerannik kinguneqarsinnaalluni. Tamakku ilarpassui ikummatissat mingutsitsisut atorlugit nioqqutissiarineqartarput, assartorneqartarnerallu pisariunerulerlunilu akitsorpoq ingasaassiniat saassussisarnerat pissutigalugu umiarsuit assartuussuit uiarterisariaqalermata. Tamakku tamarmik aningaasat pisissutaasinnaanerannut sunniuteqassapput, soorlu nunatsinni ilaqutariippassuit malugereeraat.

Sakkussianut sorsunnermut atortussanut illersoqatigiiffiup NATO-p aningaasartuutissarpassui siunertanut allanut atugassaraluanit tiguneqartussaapput. Sakkussianik nioqqutissiornerup annertusinera ikummatissanik mingutsitsisunik atuinermik annertusaassaaq, taamaalillunilu uuliap akitsorneranik kinguneqassalluni.

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Taamaattumik Polaroilip isumaqatigiissutaata kingulliup kingunerisaanik ukiuni aggersuni akit taamaaginnassagaluartut isumaqatigiissut tulleg akitsoqqeriaannaavoq. Nalungisatsitut uuliap benzinallu akitsornerat naammagittaalliutaasorujussuavoq, sulili pissaq aggerpoq.

Kinap nioqutissiornermi niuernermilu nunarsuarmi siuttuunera qaangiuttutut ippoq. Nunanit killernit Kinamut aningaasaliinerit ikilisimapput - inissaaleqineq, utoqqaat amerliartupiloornerat inuusuttullu kivitsisussat ikinnerulernerat unammillernartunut ilaapput.

USA Kinamik niueqateqarnerminik killilersuilereerpoq, EU-milu ilaasortaasut namminneq nioqutissiornerannut tapiisinnaalernissaq isumaliutigineqarpoq, taamaalilluni Kinamik isumalluuteqarneq millisinniarlugu.

Kinap Afrikami aningaasaliinerujussua aatsitassanut qaqtigoortunut tunngalluinnarpoq. Kina tamakkuninnga nioqutissiornermi kisermaassisutut oqaatigineqarsinnaavoq. Mingutsitsinngitsumik teknikkikkut ineriartornissaq anguniarlugu teknologiip ineriartornerani digitalingorsaanermilu aatsitassat tamakku atorfissaqaleraluttuinnassapput, soorlu biilit innaallagiartortut batteriissaannut, qarasaasianut, oqarasuaatinut angallattakkanut assigisaannullu. Aatsitassat tamakku pissarsiariniarlugit nunat assigiinngitsut pilerngupput. Nunatsinni aatsitassanik tamakkuninnga paaasoqalersinnaanera ilimanaateqarsinnaavoq, naak akisussagaluaqisoq, taamaattoqassappallu nunatta nunat tamalaat akornanni inissisimaneranut tamanna sunniuteqanngitsoornaviangilaq.

Tamatuma saniatigut Kinap naalackersuisuisa illersornermut sakkulersornermullu aningaasartuutissani 7 procentimik amerlivai. Taiwani pillugu aqqiagiinnginneq nunarsuup sinnerani eqqissinermit navianartorsiortitsileriaannaavoq, isumannaallisaaanermuinnaangitsoq aammali aningaasarsiornermut.

Nunatsinni aningaasarsiorneq

Ataatsimut isigissagaanni nunatsinni aningaasarsiorneq ingerlalluarpoq. Ukiuni kingullerni ajutoornerit qaangerluarsimavavut. Suliffissaaleqisut ikittunnguupput, suliffillit amerlallutik. Aningaasanut inatsisit kingulliit oqimaaqatigiissimapput. Aningaasarsiornermilli siunnersuisartut siulittuutigaat aningaasarsiornerup siuariartornera kigaallaamissasoq aningaasallu pisissutaasinnaanerat ukioq manna annikillissasoq.

Atugarissaarnerulernissamik atugarissaarnerullu naapertuunnerusumik agguataarnissaanik kissaatit, pisariaqartitat pisariaqartullu, tamakkuninnga pisariaqartitsisut amerlinissaat akiliisussallu ikilinissaat, pisortat aningaasartuutaasa isertitanit amerlanerulernissaat - tamakkorpasuit eqqarsaatigalugit unammilligassaqarpugut ANNERTUUNIK - akunnattoorfippassualinnik - iluarsiffissaqartunilli.

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Pissusiviusut nassuerutiginiartigit, aningaasarsiornerlu imminut attassinnaasoq anguniarlugu aalajangigassat qinikkatut isumaqatigiilluta isumaginiartigit. Suliassaqarpugut partiinit ataasiakkaanit pingaaruteqarnerusunik.

Aningaasarsiorneq ineriartortoq anguniagassaavoq

Inuit Ataqtigiinni kissaatigaarput pisuunngoriartorneq ukkatarineqassasoq - aningaasarsiornermi inuttullu. Naalackersuisut isumaqatigaavut aningaasarsiornerup ineriartornera namminersorlutik suliffiutilinni aallaaveqartariaqartoq. Inuussutissarsiutinik nutaanik pilersitsinissamut periarfissaqarluarpoq, allaat mingutsitsinnginnerusumik ingerlalnissatsinnut ikiuutaasinnaasunik, CO2-millu aniatitsinermik millisaataasinnaasunik.

Inuussutissarsiorneq

Aatsitassat qaqutigootutut nalunngisavut uniffigilaartigit. Nunat amerliartuinnartut tamakkuninnga piumapput. Kinap nioqqutissionikkut kisermaassisuunera eqqarsarnartoqarpoq, uffa uagut nunatsinni aatsitassanik tamakkuninnga peqarluartugut.

Nunatsinni aatsitassaarpoq qaqutigootunik taaneqartartunik aammali aatsitassaarpoq nunani allani nioqqutissionermi pilersuinermilu pisariaqartinneqartorujussuarnik. EU-p, USA-p, Tuluit Nunaata, Canadap nunallu allat nioqqutissionermi pilersuinerminnilu atorfissaqartillunnaagaannik aatsitassaateqarpugut. Iluarisimaarparput inuussutissarsiornermut naalackersuisoq eqeersimaarmat aatsitassanik tamakkuninnga paasissutissanik katersinermik suliaqarnermini.

Nalunngilarput EU-mut ilaasortat aatsitassanik qaqutigootunik ujartuisut. Tassuuna nunatta EU-llu suleqatigiinnerulernissaat Inuit Ataqtigiinni isumalluarfigaarput. Tassuuna periarfissaqarluarluta nalunngilarput. EU-p aatsitassatigut atorfissaqartitaasa 78 procentii nunatsinni pigaavut.

Nunarsuarmioqataavugut. Nunarsuaap kiatsikkiartornera aamma uagut akiorparput. Parisimi 2015-imi isumaqatigiisummi anguniagaavoq 2050-imi CO2-mik aniatitsineq unitsinneqassasoq, nunarsuarmilu kiassutsip 1,5 gradit qaangissanngikkai.

Silap pissusiata allanngoriartorneranik Naalagaaffiit Peqatigiit nakkutilliisuutitaasa IPCC-p takutereerpaat anguniakkat taakku anguneqarsinnaanngitsut CO2-mik aniatitsinerup unitsinnerinnaatigut. Silaannaq CO2-mik ima aniatitsiffiutigisimalerpoq allaat ilaa piiartariaqalerluni. CO2-mik katersineq toqqorterinerlu nunarpassuarni maanna aningaasarsiutaalereerpoq. Inuit Ataqtigiinni kissaatigaarput inuussutissarsiut taanna CCS-imik taaneqartartoq uaguttaq peqataaffigissagipput. Taamaattumik Naalackersuisunut qujaniarpugut CO2-mik katersinermut toqqorterinermullu periusissiamik 2023-mi saqqummiussinerannut.

Sermip agiunneranit qaarsup sequnnerinik sioranngornikunik ilisimatusarluni misissuinerit Inuit Ataqtigiinni soqutigalugit malinnaaffigaavut. Maanna paasineqarpoq sioqqat tamakku nunalerinermi naggorissaatit atoneratigut CO2 tonsit milliunilikkaat katersorneqarsinnaasoq.

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Tassa nunatsinni aningaasarsiornerup siuarsarneqarnissaanut periarfissatsialak, asulumi nunarsuup mingutsinneqannginneruneranik malitseqartussaagami.

Tasersiami erngup nukiliorfissaq nunani tamalaani suliariumannittussarsiorneqartussaavoq. Imermik amigaateqanngitsorsuugatta, nunarpassuarnilu ikummatissanik nutaanik ujaasisoqartillugu nunatsinni uagut nammineq peqataanissarput pisariaqarsorparput. Inuit Ataqatigiinni taperserpavut tunngaviit sisamat Naalakkersuisut sulinerminni tunngaviginiagaat.

Aamma taperserparput suliariumannikkusullutik neqeroorutit ammasumik pissuseqarluni suliarineqarnissaat.

Takornariat amerliartorput. Umiarsuarnut takornariartaatinut ilaallutik tikittartut naatsorsoraanni 2022-mit 2023-mut amerleriaat eqqarsaammernaqaaq. Nuanneraluarluni annilaarnarpoq ..... Tamanna Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nassuiaammut tunngatikkatsigu pissutaavoq neriutitigatsigu upperalugulu takornariat amerliartornerat ilutigalugu aningaasarsiorneqarnikkut iluanaarutissat amerliartussasut.

Takornariartitsinerup inatsisitigut sinaakkutissaanik suliaqarneq isumalluarfigaarput. Eqqarsaatigissat amerlapput: Pinngortitaq avatangiisillu mianernartut, isumannaallisaaneq, tikittunik kiffartuussineq, najukkani innuttaasut peqataatinneqarnerat, suliffissat nutaat avataaneersullu attavigineranni paasisat nutaat. Takornariartitsinerup ineriartornera pinngitsoorani tunngaveqartariaqarpoq aningaasarsiornermik ineriartornermillu imminut napatittumik piujuartitsisumillu.

Ilinniartitaaneq

Inuiaqatigiit eqeersimaartut qajannaatsullu pilersinniaaraanni, inuuniarneq qaffassissoq inuuniarnermilu atugassarititaasut naligiinnerusut anguniaraanni ilinniarneq kisimi aqutissaavoq. Nunatsinni ilinniagaqarnikkut kinguussaaqqavugut. Tamanna unammiligassat annersaraat. Attassiinnarnissamut Ineriartortitsinissamullu Pilersaarut 2 naapertorlugu aqqissuusseqqinnissani suliaasaq pingaarnerpaaq tassaavoq: Ilinniarsimanikkut piginnaasatigullu qaffassaanissaq.

Inuit Ataqatigiinni kissaatigaarput inuusuttortavut **tamavimmik** ilinniagaqarnissamik pinngitsooratik neqeroorfigineqartassasut. Tamanna Naalakkersuisut Inatsisartullu kattullutik qularnaveeqquserariaqarparput. Inatsisartut oqallittarnerini arlalinngortuni oqaatigisarparput ilinniakkat assigiinngitsut pingaarnersiorneqartariaqartut, taakkulu inuiaqatigiit pisariaqartitaannik tunngaveqassasut.

Taamaattumik nuannaarutigaarput ilinniartitaanikkut isumaqatigiissutissamik isumaqatigiinniarnernut peqataaqqullugit ilinniartitaanermut naalakkersuisup partiit ippassaq qaaqqummagit. Isumaqatigiinniarnernut kinguneqarluartunut peqataanissatsinnut Inuit Ataqatigiinni qilanaarpugut.

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Oqareerniarta meeqqat atuarfiata aqqissuusaanera qiviaqqittariaqaleratsigu. Anguniartariaqarparput atuartut **tamarmik** atugarissaassasut, angusarissaassasullu avatangiisini ataqqinnittuni nutaanillu pilersitsisinnaasuni. Meeqqat tamarmik atuarfik qimattassavaat ilinniarnissaminnut pilersaarummik kaasarfimmiorlutik.

Inuit Ataqtigiinni aalajangiusimavarput inuusuttuaraq kinaluunniit iperarneqassanngitsoq ilinniakkamik aallartitsisimanani. Naak ilinniagaqaratilluunniit suliffeqanngitsut ikilisimagaluartut (takuuk AIN-imi assiliaq 33) suli amerlapput. Naalackersuisut iluunngarluta qinnuigaavut imminnut qaffasissumik anguniagassillutik qinigaaffiup tulliuuttup ingerlanerani tamanna nungutissagaat.

Sulisussaqaarneq

Sulisussanik amigaateqarpugut - suliaqarfinni tamani - ilinniarsimasunik ilinniarsimannngitsunillu. Aningaasaqaarnermut Siunnersuisoqatigiit 2024-mi kvartalimi siullermi nalunaarusaanni allassimavoq: *Ukiuni qaangiuttuni aningaasarsiornerup siuariarneranut avataanit suliartortunik tikittoqartarnera aalajangiisuusimavoq, sulisussaqaarniarnerlu tassaavoq aningaasaqaarnermut politikki unammilligassat annersaat.*

Ukiunut siuliinut naleqqiullugu maanna assortorneeruppoq avataanit suliartortut pinngitsoorneqarsinnaannginnerat.

Sulisussaaleqigutta atavaanit tikittunik sulisussaqaarpugut - taanna utoqqatsissutaassanngilaq. Akerlianik suli amerlanerusut ilinniagaqarnissaannut kajumissaarutitut isigisariaqarparput, ilinniakkallu taakkuussapput partiit isumaqatigiinniarnermi aggersuni isumaqatigiissutigiumaagaat. Anguniagaq unaassaaq: Innuttaasut tamarmik piginnaaneqalissapput suliffeqarlutik imminullu napatissinnaalernissaminnut. Uagut nammineq innuttavut taakkuussapput aningaasarsiornerup siuarsarnerani qimuttussat.

Suliffeqarneq sulisussallu eqqartortillugit innuttaasut aalajangersimasut suliffeqarfinni pisortat ingerlataanni namminersortunilu amigaatigaavut, tassalu nunaqqativut innarluutillit. Inuup pisinnaanermigut amigaatai isiginiannarnagit pisinnaasai isiginiarnerusariaqarpavut.

Naalackersuisut qamanngavik kaammattorumavavut innarluutilinnik sullissisut suliffeqarfiillu oqaloqatigiilerseqqullugit inuit innarluutillit suliffissaqartinnissaat anguniarlugu. Tamatumunnga periusissaq Inatsisartut ukiuata tulliuup aallartinnerani naammassineqareersimassasoq naatsorsuutigerusupparput.

Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nassuiaammi imm. 4.6-imi innarluutillit pillugit allassimasut pakatsissutigigatsigit isertussanngilarput, taakkumi teknikkimut allaffissornermullu taamaallaat tunngassuteqarput. Naak ilinniagaqarnissamut suliffeqarnissamullu anguniagassat?

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Piitsuussutsimik akiuineq

Aningaasarsiornikkut naligiinnginneq nunatsinni angeqaaq. Immikkoortoq 4.5 atuaannariaavoq. Nunani tamalaani piitsuussutsimut uuttuutaasoq Gini-koefficienti naapertorlugu nunarput qaffasissumik inissisimaviq, assigaa naligiinnginneq annertoq. Assiliaq taanna ukiorpaalunni allangorsimangilaq.

Tamanna pissutigerpiarlugu ilaqutariit meerartallit akissaaleqipput, pisariaqartititik tunngaviulluinnartut ilaasa angummaffigisinnaangilaat, meeraallu allanut naleqqiullutik soppassuartigut periarfissakinnerullutik. Pissutsit taamaannerat isiginnaaginnarsinnaangilarput. Allangortitsinissaq nukinginnarpoq. Akileraartarnikkut aaqqissuuseqqinneq ornitarput alloriarnerusaaq aningaasaqarnikkut naligiinnerusumik periarfissaqartitsilernissamut.

Naggasiineq

Aningaasarsiorneq imminut napatittoq ungasissumullu atasinnaasoq anguniarlugu suliaasaqarpugut imaannaanngitsorsuarnik. Inuk pineqarpoq inunngorneraniit toqunissaanut, inoqarfiit tamarmik pineqarput, pisortat suliffeqarfii pineqarput namminersortullu pineqarlutik.

Kulturikkut anersaakkullu atukkat qallikkullu atukkat pineqarput. Immitsinnut qiviassaagut ilavullu tamaasa peqatigalugit. Nunat allat suleqatigiinneranni suleqataassaagut.

Tamakku iluatsissagutsigit meerartavut inuusuttortavullu takutittariaqarpavut maani Inatsisartuni suligatta inuit naalackersueqataanerannik nukittorsaalluta - oqaasiinnakkuunngitsoq, aammali iliuutsitsigut.

Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nassuiaammut imartuumut Naalackersuisunut qujanaq. Inatsisartunut tamanut qujanaq. Qujanaq oqaaseqarsinnaagatta. Aasarsiorluarniarisi.